Planprogram for Kommuneplanens samfunnsdel Rollag kommune 2021-2033

Vedtatt i kommunestyret 18.12.2020

25.11.2020

Innhold

1 Innledning 4
2 Formål med planprogram 5
3 Føringer som har betydning for Rollag kommune 5
3.1 Nasjonale forventninger 6
3.2 Regionale føringer og forventninger 7
3.3 Interkommunalt samarbeid 8
3.4 Lokale føringer 9
4 Grunnlag for valg av fokusområder 10
4.1 Demografi og befolkning 11
4.2 Folkehelse 16
4.3 Oppvekst og levevilkår 18
4.4 Infrastruktur og kommunikasjon 21
4.5 Kommuneorganisasjon 23
4.6 Næringsliv og sysselsetting 27
4.7 Samfunnssikkerhet, beredskap og klima 32
4.8 Naturmangfold, kultur og friluftsliv 33
4.9 Kommuneplanens arealdel 34
4.10 FNs bærekraftmål 34
5 Prosess 35
5.1 Organisering 35
5.2 Medvirkning 35
5.3 Fremdriftsplan 35

1 Innledning

Kommuneplan

Kommuneplanen er kommunens overordnede politiske styringsdokument og skal gi langsiktige rammer for utvikling av kommunesamfunnet som helhet og forvaltningen av arealressursene i et 10-20 års perspektiv. Kommunen skal ha en samlet kommuneplan som omfatter **samfunnsdel**, **arealdel** og en **handlingsdel.** Kommuneplanens samfunnsdel er det overordnede plandokumentet som skal ligge til grunn både for arealdelen og øvrige planer i kommunen. Et viktig prinsipp i plan- og bygningsloven er at det skal være sterke koblinger mellom samfunnsdel og arealdel. Kommuneplanen er førende for mer detaljerte planer samt årlig handlingsprogram med årsbudsjett og økonomiplan for de neste fire årene.

Kommuneplanens samfunnsdel viser kommunens langsiktige mål og strategier og hvilke utfordringer og muligheter vi står overfor. Den viser ønsket utvikling i kommunen. Samfunnsdelen er grunnlag for sektorenes planer og virksomhet i kommunen.

Kommuneplanens arealdel omfatter hele kommunen. Den er juridisk bindende og styrer den langsiktige arealutnyttelse. Arealdelen skal sikre at arealbruken i kommunen bidrar til å nå/bygger opp under mål og strategier i samfunnsdelen. Arealdelen består av plankart, planbeskrivelse og bestemmelser. Kommuneplanens arealdel (og arealdelplaner) er styrende for mer detaljerte arealplaner og utbyggingstiltak.

Kommuneplanens handlingsdel (handlingsprogram) er en plan for gjennomføring av kommuneplanens samfunnsdel, kommunedelplaner, sektorplaner og eventuelt andre planer, jfr. Plan- og bygningslovens § 11-1. Handlingsdelen skal vise hva kommunen vil prioritere de fire neste budsjettårene for å nå kommuneplanens mål. Handlingsdelen (handlingsprogrammet) er et styringsdokument for kommunens løpende virksomhet og gir konkrete prioriteringer for sektorene. Handlingsdelen revideres årlig. I Rollag inngår økonomiplan og årsbudsjett i kommuneplanens handlingsdel, jfr. PBL § 11-1 4. ledd gjennom innarbeiding i handlingsprogrammet.

Økonomiplanen skal omfatte hele kommunens virksomhet og gi en realistisk oversikt over sannsynlige inntekter, forventede utgifter og prioriterte oppgaver, jfr. Kommuneloven kap. 14.

Økonomiplanen skal vise hvordan langsiktige utfordringer, mål og strategier i kommunale og regionale planer skal følges opp. Økonomiplanen og årsbudsjettet skal vise kommunestyrets prioriteringer og bevilgninger og de målene og premissene som økonomiplanen og årsbudsjettet bygger på.

Økonomiplanen kan inngå i eller utgjøre kommuneplanens handlingsdel etter plan- og bygningsloven § 11-1 fjerde ledd. Økonomiplanen utarbeides for fire år og revideres årlig.

Årsbudsjettet er bindende for kommunestyret og underordnete organer, jfr. Kommuneloven § 14-5. Årsbudsjettet skal konkretisere økonomiplanen og gjelder hele kommunens virksomhet. Årsbudsjettet er inndelt i en driftsdel og en investeringsdel og revideres årlig.

Kommunal planstrategi

Kommunestyret skal minst én gang i hver valgperiode, og senest innen ett år etter konstituering utarbeide og vedta en kommunal planstrategi. Kommunal planstrategi er ikke en plantype, men et hjelpemiddel for det nye kommunestyret til å drøfte utviklingstrekk og utfordringer i kommunen og avklare hvilke planoppgaver kommunen skal prioritere i valgperioden for å møte kommunens behov.

2 Formål med planprogram

Planprogrammet beskriver hva som skal avklares og hva som skal utredes i selve planprosessen, samt hvordan prosessen skal gjennomføres. Planprogrammet skal ikke ta stilling til reelle planspørsmål. Krav om planprogram er hjemlet i plan- og bygningsloven § 4-1.

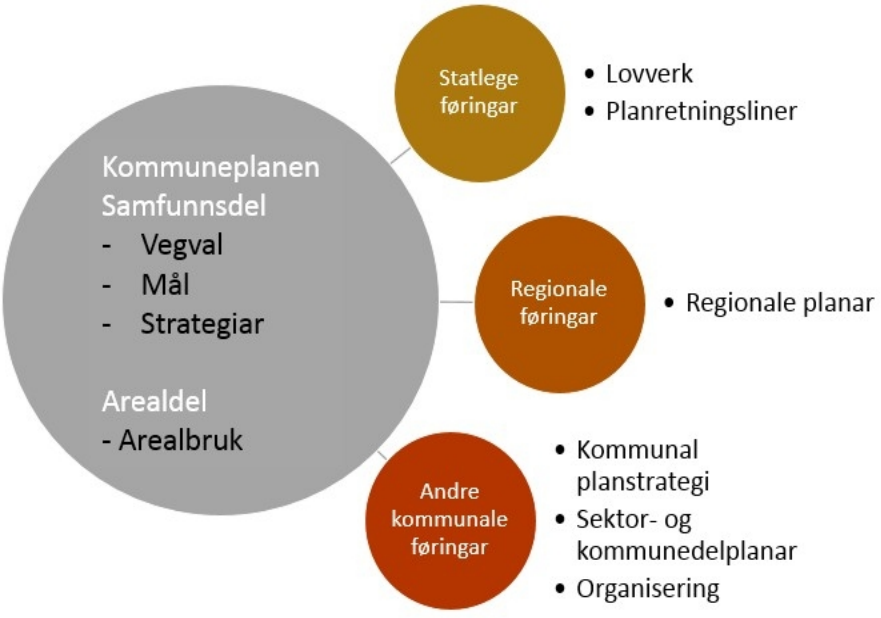
Planprogrammet peker på en rekke tema som alle kan være viktige å svare opp gjennom arbeidet med kommuneplan.

Vi ber om tilbakemeldinger på hvilke tema det er ekstra viktig å ha fokus på de neste årene, slik at vi kan nå **målsettingen med planarbeidet** som er å få en samfunnsdel som:

- Er overordna og ser sammenhenger
- Tar opp tema som er relevante og strategisk viktige for utviklingen av Rollag kommune som samfunn og organisasjon.
- Synliggjør politiske valg av retning
- Har satsingsområder med definerte mål (*slik vil vi ha det*) og strategier (*slik gjør vi det*)
- Har en arealstrategi som sikrer at målene i samfunnsdelen blir videreført i arbeidet med kommuneplanens arealdel

3 Føringer som har betydning for Rollag kommune

Utviklingen i kommunen påvirker og blir påvirket av utviklinga i regionen, i fylket og i landet. Derfor må kommuneplanens samfunnsdel legge til grunn og bygge videre på både kommunale, regionale og nasjonale planer, regler, målsettinger og oppgaver.

3.1 Nasjonale forventninger

Regjeringen legger hvert fjerde år fram nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging for å fremme en bærekraftig utvikling i hele landet. I Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019-2023 legger regjeringen vekt på at vi står overfor fire store utfordringer:

- Å skape et bærekraftig velferdssamfunn
- Å skape et økologisk bærekraftig samfunn gjennom blant annet en offensiv klimapolitikk og en forsvarlig ressursforvaltning
- Å skape et sosialt bærekraftig samfunn
- Å skape et trygt samfunn for alle

Regjeringen legger stor vekt på lokaldemokratiet i plan- og byggesaker, samtidig som nasjonale hensyn skal ivaretas.

Regjeringen har bestemt at FNs 17 bærekraftmål, som Norge har sluttet seg til, skal være det politiske hovedsporet for å ta tak i vår tids største utfordringer, også i Norge. Det er derfor viktig at bærekraftmålene blir en del av grunnlaget for samfunns- og arealplanleggingen i kommunene.

FNs 17 bærekraftmål

Oppsummering av regjeringens forventninger til kommunal planlegging

1. *Planlegging som verktøy for helhetlig og bærekraftig utvikling*

1.1 FNs bærekraftmål som grunnlag for regional og kommunal planlegging
1.2 Tydelig retning for samfunnsutviklingen
1.3 Effektive og kunnskapsbaserte planprosesser
1.4 God gjennomføring av arealplaner
1.5 Økt bruk av digitale verktøy i planleggingen

2. *Vekstkraftige regioner og lokalsamfunn i hele landet*

2.1 Næringsutvikling gir grunnlag for velferd
2.2 Et samfunn med lave utslipp, som er trygt og tilpasset klimaendringene
2.3 Aktiv forvaltning av natur- og kulturminneverdier
2.4 Ressursbasert næringsutvikling

3. *Bærekraftig areal- og transportutvikling*

3.1 Styrket knutepunktsutvikling
3.2 Mer vekt på regionale løsninger

4. *Byer og tettsteder der det er godt å bo og leve*

4.1 Åpne og inkluderende
4.2 Trygge og helsefremmende
4.3 Kvalitet i våre fysiske omgivelser
4.4 Levende sentrumsområder

5. *Gjeldende statlige planretningslinjer*

- Rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag, 1994
- Rikspolitiske retningslinjer for barn og planlegging, 1995
- Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning, 2018
- Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging, 2014

3.2 Regionale føringer og forventninger

Buskerud fylkeskommune ble en del av Viken fylkeskommune fra 01.01.2020. Fram til ny planstrategi og nye planer blir vedtatt i Viken fylkeskommune er det Buskerud fylkeskommunes planstrategi og regionale planer som gir føringer for Rollag kommune. Dette er planer som ikke er juridisk bindende, men som legges til grunn for utøvelse av regional politikk og prioritering av midler.

Regionale planer som har betydning for Rollag:

- ✓ Regional planstrategi for Buskerud 2017 – 2020
- ✓ Regional plan for næringsutvikling og verdiskaping
- ✓ Regional plan for Hardangervidda 2011-2025 rullering – nå 2019-2035
- ✓ Regional plan for vannforvaltning i vannregion Vest-Viken 2016-2021
- ✓ Regional plan for kunnskapssamfunnet
- ✓ Regional plan for kulturminnevern
- ✓ Kollektivtransportplan for Buskerud fylke
- ✓ Regional plan for areal og transport i Buskerud 2018-2035

Regionale planer under utarbeidelse:
Ingen aktuelle.

Fylkesmannen Buskerud ble fra 01.01.2019 en del av Fylkesmannen i Oslo og Viken. Fylkesmannen baserer sine forventninger til kommunen på nasjonale forventninger med følgende tematiske oversikt over viktige prioriteringer og premisser:

- ✓ Bærekraftig arealutvikling
- ✓ Folkehelse og boligsosiale hensyn
- ✓ Samfunnssikkerhet
- ✓ Klimatilpasning og naturbaserte løsninger
- ✓ Snøhåndtering
- ✓ Jordvern og økt matproduksjon
- ✓ Strandsone, vassdrag og vannkvalitet
- ✓ Fjellområder
- ✓ Naturmangfold og sammenhengende blågrønne strukturer
- ✓ Masseforvaltning
- ✓ Digitalisering og effektivisering
- ✓ Samordning og interesseavveining

I tillegg har Fylkesmannen utarbeidet en oversikt over aktuelle forskrifter, retningslinjer, rundskriv og veiledninger på www.fylkesmannen.no/oslo-og-viken/plan-og-bygg/

Nasjonalt forventningsdokument og regional planstrategi med tilhørende planer danner sammen føringer for den kommunale planstrategien. Forventningene er avgrenset til planlegging etter plan- og bygningsloven.

3.3 Interkommunalt samarbeid

Kongsbergregionen

Visjonen for Kongsbergregionen 2019-2030 er:"En attraktiv og synlig region – som skaper verdier".

Rollag kommune er med i Kongsbergregionen, som er et samarbeids- og interesseorgan for kommunene Kongsberg, Flesberg, Rollag, Nore og Uvdal, Tinn, Hjartdal, Notodden og Sigdal. Sigdal kommune ble medlem fra sommeren 2020.

Kongsbergregionen er på den ene siden et formelt organ med tilhørende vedtektsfestede råd og utvalg. Kongsbergregionen er også en nettverksorganisasjon som legger til rette for møteplasser, arenaer, nettverk og arbeids-/faggrupper. I løpet av en fireårsperiode må Kongsbergregionen endre organisering som følge av ny kommunelov fra 01.01.2020 slik at det blir et tydelig skille mellom tjenestesamarbeid oppgavefellesskap) og politisk arbeid (politisk råd).

Kongsbergregionen er i dag politisk styrt gjennom Representantskapet (alle formannskapene) og Regionrådet (alle ordførerne). Regionrådet har ansvar for å utarbeide forslag til strategier for regional utvikling. Strategiene skal drøftes av formannskapene i kommunene og legges frem til endelig behandling i kommunene. Regionrådet arbeider innenfor de fullmakter kommunene har gitt til ordførerne.

Rådmannsutvalget behandler saker som skal opp i Regionrådet før regionrådsmøtene og andre saker som ikke krever politisk behandling i regionrådet.

Kongsbergregionen har «samfunnsutvikling» og «tjenesteutvikling» som satsingsområdene for perioden 2019-2030.

Samfunnsutvikling med visjonen: «*Politisk slagkraft for felles samfunnsinteresser og verdiskaping*»
Hovedsatsingsområder:

- Kommunikasjon/infrastruktur/samferdsel
- Kompetanseutvikling og innovasjon
- Fellesprosjekter innen næringsutvikling og steds- og områdeutvikling

Tjenesteutvikling med visjonen: «*Samarbeid for fremtidsrettede og gode tjenester for regionens innbyggere*»

- Hovedsatsingsområder:
- Kvalitet i tjenesteleveranse
- Kompetanseutvikling
- Innovasjon og digitalisering

FNs bærekraftmål er et rammeverk for utvikling i Kongsbergregionen og gir retningsvalg. Følgende 7 av FNs 17 bærekraftmål vektlegges

3 - God helse
4 - God utdanning
9 - Innovasjon og infrastruktur
11 - Bærekraftige byer og samfunn
12 - Ansvarlig forbruk og produksjon
13 - Stoppe klimaendringene
17 - Samarbeid for å nå målene

3.4 Lokale føringer

Kommuneplanens samfunnsdel

Kommuneplanens samfunnsdel for Rollag kommune 2011-2021, er vedtatt i mai 2011.

Visjon
Rollag er et attraktivt og inkluderende samfunn som skaper verdier i samspillet mellom mennesker, natur og kultur.

Verdigrunnlag

- Vi er stolte av vår historie og vår identitet, og vil ta vare på og bruke dette i vår videreutvikling.
- Vi vil bygge fremtiden gjennom kunnskap, nyskaping og teknologi, og gi rom for det skapende mennesket.
- Vi vil forvalte naturressursene bærekraftig for å sikre fremtidige generasjoner livsgrunnlag.
- Vi vil ha et inkluderende samfunn preget av omsorg og fargerik åpenhet.
- Vi vil at barn og unge skal ivaretas og gis muligheter til å bidra i utviklingen av lokalsamfunnet.

Overordnet mål
Øke folketallet i Rollag til 1500 innbyggere i 2020 og 1600 innbyggere i 2030.

Hovedstrategier

- Omdømmebygging
- Bolyst
- Tilgang på arbeidsplasser

Satsningsområder (fokusområder)

- Omdømmebygging*
- Folkehelse*
- Næringsutvikling
- Steds- og områdeutvikling
- Barn og unge*
- Infrastruktur og kommunikasjon

*Kommuneplanens samfunnsdel har tre overordnede satsningsområder som skal inngå i de andre satsningsområdene. Temaene er *omdømmebygging, folkehelse* og *barn og unge*.

Rollag som omstillingskommune

Rollag fikk status som omstillingskommune i 2011 på grunnlag av nedgangen i antall arbeidsplasser og synkende befolkningstall de foregående ti årene. Arbeidsplasser var forsvunnet i forbindelse med nedbemanning i Kongsberg Automotive avd. Rollag (KA Rollag), samt i næringslivet og offentlige arbeidsplasser forøvrig. Omstillingsprogrammet avsluttes 31.12.2020.

Fokuset i avslutningsfasen vil bl.a. være:

- Gjennomføre forstudie og forprosjekt «videreføring av omstillingsprogrammet». Hensikten med forstudiet og forprosjektet er å forberede hvordan kommunen skal jobbe med utviklingsarbeid uten ekstra midler fra fylkeskommunen samt sørge for at omstillingskompetansen overføres til kommuneorganisasjoner hvor det er hensiktsmessig.

- Konsolidere arbeidet i omstillingsprogrammet og gjennomføre nødvendige tiltak med formål om å tilrettelegge for et fortsatt positivt utviklingsrom også i tiden etter 2020. Hva må gjøres for at utviklingen i næringslivet fortsetter?
- Bistå med tilskudd til forstudie og forprosjekt hos enkeltbedrifter og grundere som fortsatt har behov for dette.

4 Grunnlag for valg av fokusområder

Samfunnsdelen må bygges opp slik at den røde tråen kan følges gjennom handlingsprogram, økonomiplan og virksomhetsplaner på de enkelte enhetene.

Fokusområdene må være:

- Områder der utfordringene må løsest på tvers av fagområde
- Områder der kommunen har handlingsrom til å gjøre endring

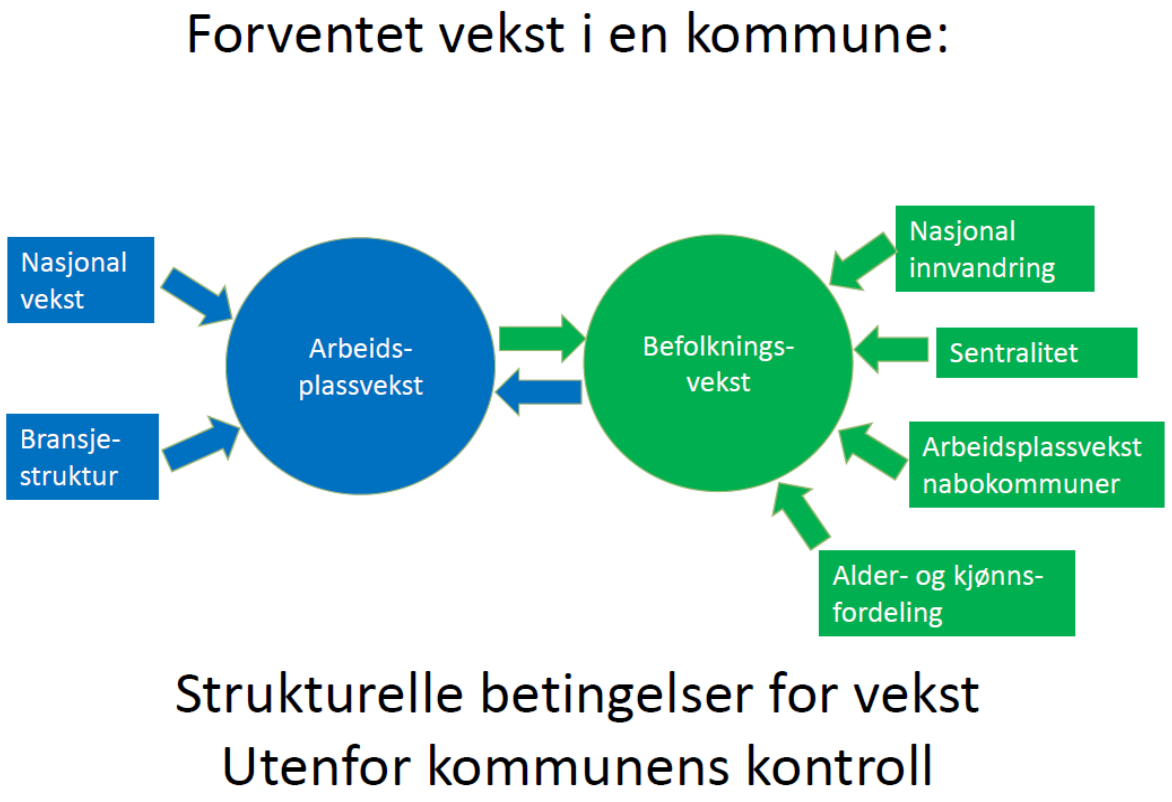
Spørsmål til planprosessen

- Skal visjon, mål og satsingsområder videreføres i ny kommuneplan?
- Øvrige politiske føringer som skal legges til grunn?

- Hva er hovedutfordringene i Rollag?
- Hvilke fortrinn har Rollag?
- Hvilken utviklingsretning ønsker vi i Rollag?
- Hvordan kan Rollag bli en mer attraktiv kommune for bosetting og næringsliv?
- Hvilke av FNs 17 bærekraftmål er viktigst for Rollag?
- Hvordan kan vi i Rollag jobbe sammen for å nå våre mål?

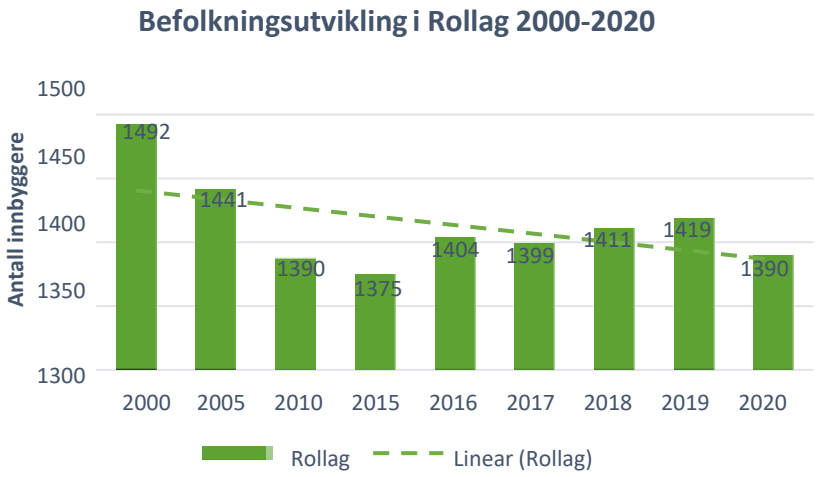
4.1 Demografi og befolkning

Befolkningsutviklingen i Rollag påvirkes av strukturelle forhold som kommune ikke kan påvirke og av forhold som kommunen selv kan påvirke. Telemarksforsking har utviklet en egen analysemodell – attraktivitetsmodellen, for å avdekke drivkrefter for arbeidsplass- og befolkningsvekst.

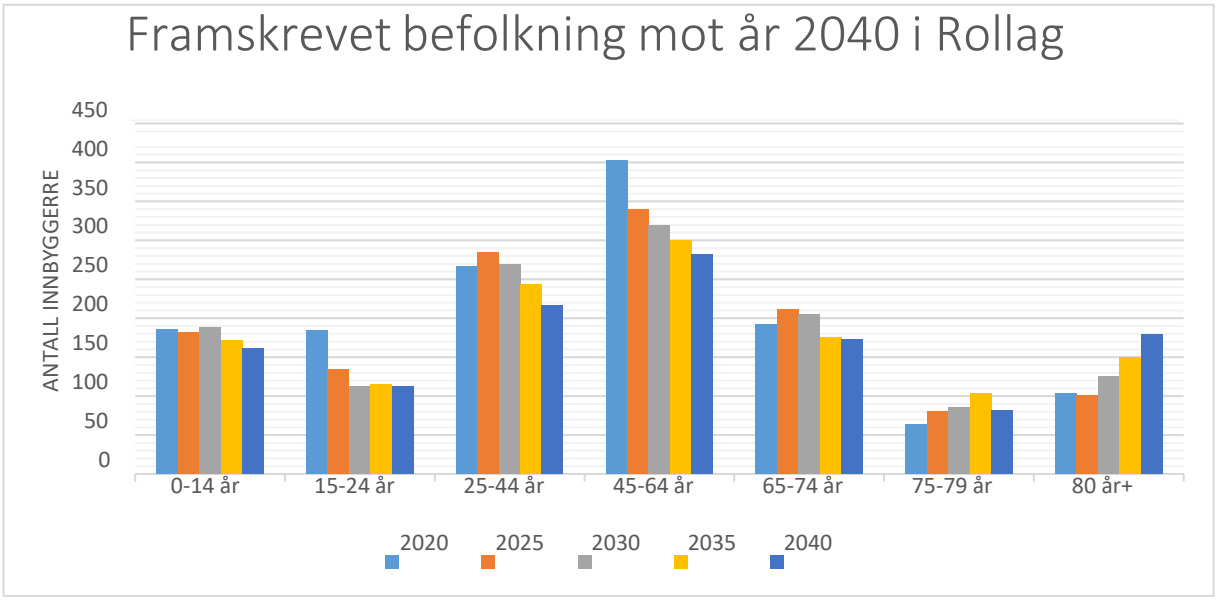

Telemarksforsking, 2019

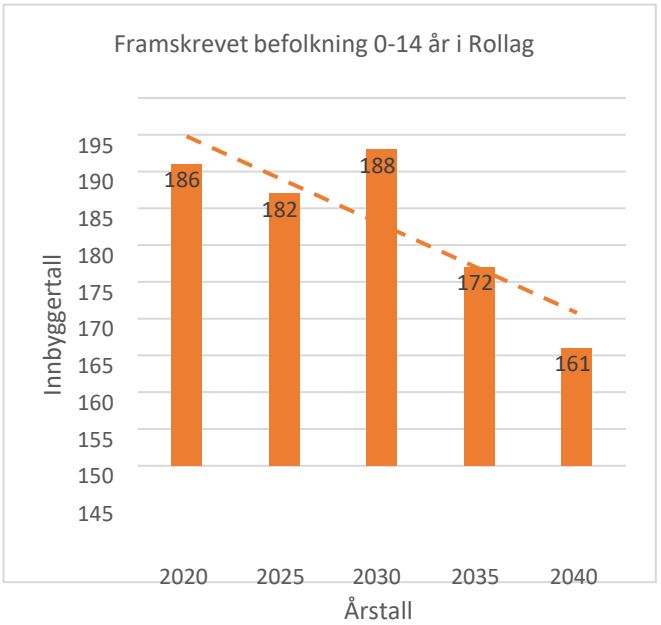
Folketallsutviklingen har etter en lengre negativ trend utviklet seg positivt, for deretter å stabilisere seg omkring ca. 1400 innbyggere de siste årene fram til 2019. I 2019 mistet Rollag 29 innbyggere. Andelen eldre er relativt høy i kommunen, og vil bli høyere.

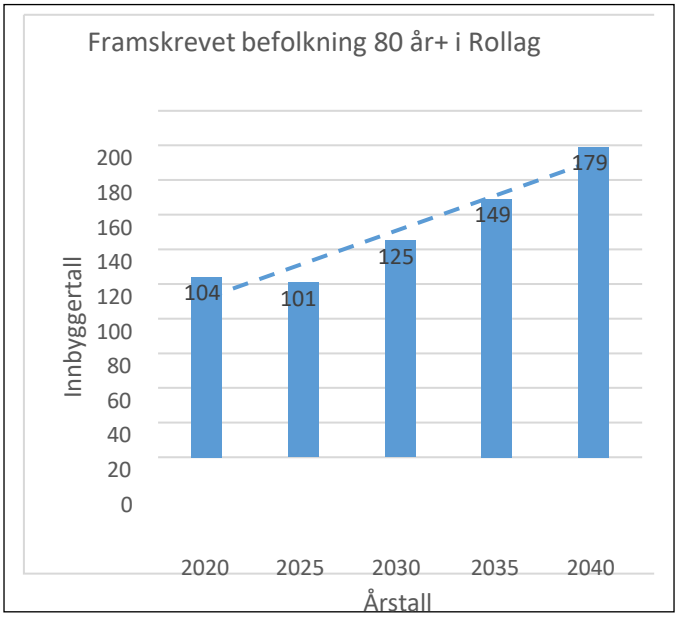

Kilde SSB, 2020

Kilde: FHI, 2020

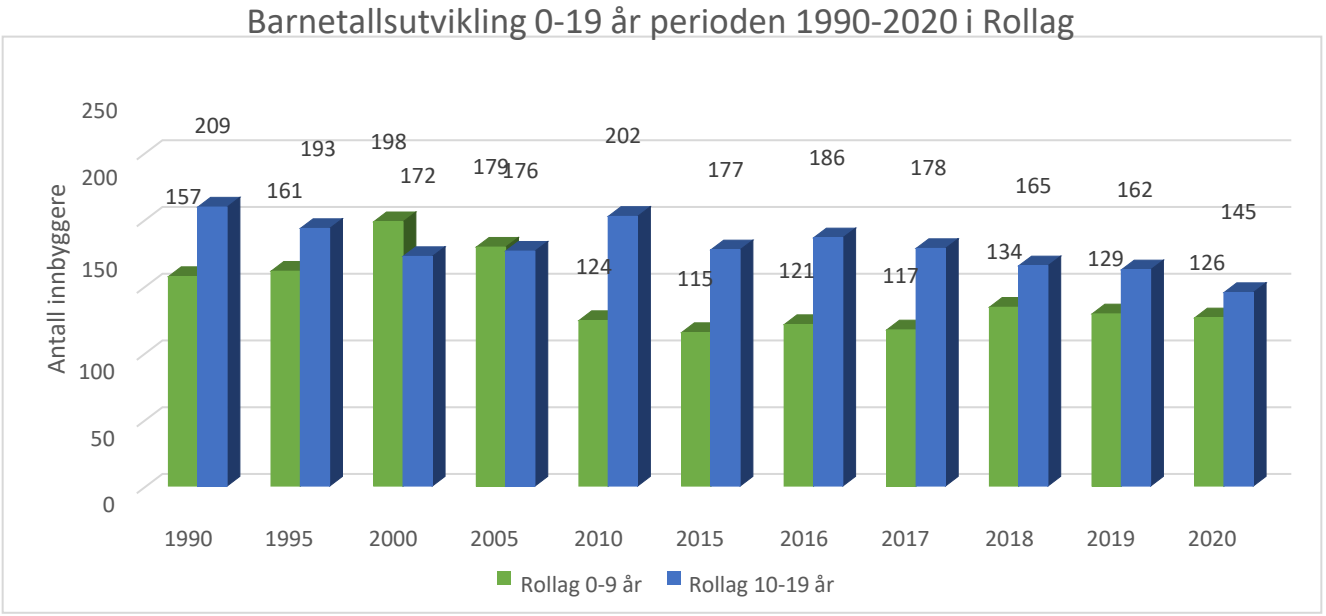
Kilde: FHI, 2020

Befolkningsveksten i Norge har blitt svakere på grunn av fallende innvandring og lavere fruktbarhet. Det vil påvirke veksten negativt i alle kommuner de neste årene. De strukturelle betingelsene for vekst har derfor blitt svakere enn tidligere. Rollag har fødselsunderskudd, noe som bidrar til å redusere folketallet hvert år. Kommunen må derfor ha netto innflytting for å unngå befolkningsnedgang.

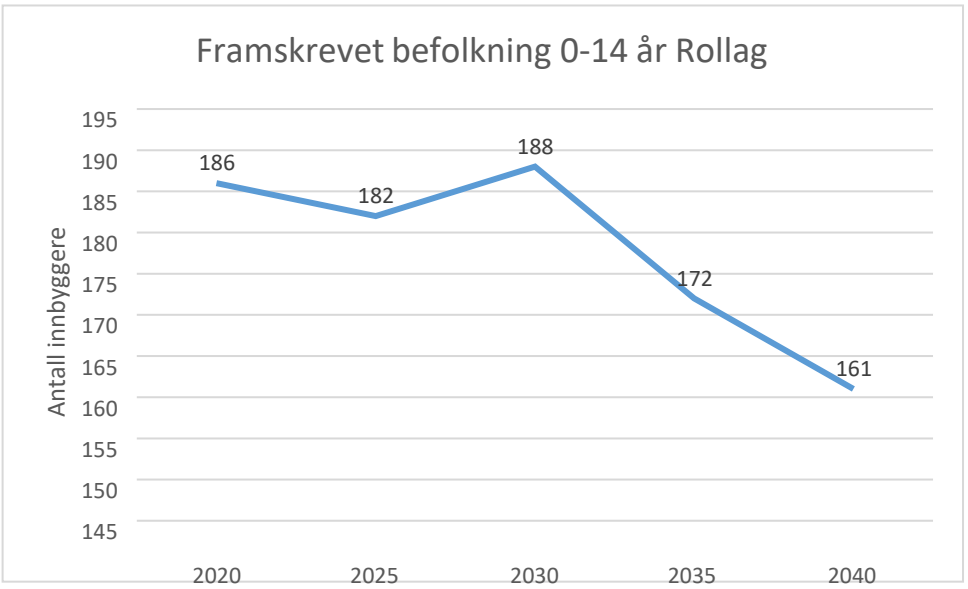
Barn og unge

Barnetallet i Rollag har de siste årene vist en negativ utvikling. Tall fra SSB viser en total nedgang i antall barn i alderen 0 - 19 år på 55 barn fra 2010 til 2020 hvor nedgangen fra 2019 til 2020 utgjør

20 barn. Med utgangspunkt i prognoser for barnetallsutviklingen fra SSB, ser vi at nedgangen i barnetallet ser ut til å fortsette i årene framover.

Kilde SSB, 2020

Kilde, SSB 2020

Status og utviklingstrekk er relativt grundig vurdert i flere nyere planprosesser og gjennom omstillingsprogrammet for Rollag kommune. Nasjonalt er det fokusert forholdsvis mye på betydningen av endringer i aldersgruppene fødselsunderskudd og befolkningsaldring i analyser av befolkningsutvikling. Tall og analyser i omstillingsprogrammet viser at det er en forventet utflytting som er utfordringen i Rollag kommune.

Hvis vi ser på historiske data, skulle Rollag kommune i henhold til prognosene hatt en negativ vekst i gruppa produktive voksne på 29 personer i perioden 2011-2018, mens det faktisk var en positiv vekst i denne gruppen på 16 personer i samme perioden.

Demografi og tjenesteutvikling

I henhold til Statistisk Sentralbyrås befolkningsprognose får Rollag følgende befolkningsutvikling for innbyggere over 67 år frem mot 2040:

- For aldersgruppa 67 – 79 år, forventes befolkningsutviklingen å ligge relativt stabilt på rundt 220-250 personer igjennom hele perioden
- Aldersgruppa 80 - 89 år vil ligge relativt stabilt frem til 2025, for deretter å vokse kraftig frem til 2040. Veksten i denne perioden vil være på ca. 65 personer
- Aldersgruppa over 90 år, forventes å ligge rimelig stabilt frem til 2033, men vil deretter vokse

Samlet vil dette bety at behovsprofilen for tjenesten vil være rimelig stabil i neste 5 årene, og deretter endres gradvis fram mot 2040. Rollag vil i denne perioden altså ha en vekst i tjenestebehovet for innbyggere over 80 år og kommunen bør allerede nå begynne å planlegge hvordan denne veksten skal håndteres. I tråd med en aldrende befolkning, forventes økning i antall personer med demens. Demensplan 2025 er under utarbeidelse og kan ventes høsten 2020.

Dekningsgrad og tjenesteprofil

Av Rollag kommunes samlede netto driftsutgifter i 2019, prioriteres 6 % til kommunehelsetjenesten og 37,4 % til omsorgtjenester (KOSTRA-tall 2019).

KOSTRA-analysen basert på 2018-tall, utarbeidet av KS-konsulent, sammenligner helse- og omsorgstjenestene i Rollag med kommunegruppe 6, kommunene Etnedal, Flå og Ulvik samt landet utenom Oslo:

- Kommunehelsetjenester er et område som kan være kostnadsmessig følsomt i forhold til antall innbyggere og spesielt med hensyn til stordriftsfordeler. KOSTRA-tall 2018 viser at Rollag ligger kostnadsmessig lavest i utvalget når det gjelder diagnose, behandling og rehabilitering, mens kommunen ligger kostnadsmessig høyt i henhold til forebyggende arbeidet som utføres av helsestasjon og skolehelsetjenesten.
- I Rollag er tjenesteprofilen for omsorgstjenestene fremdeles knyttet til institusjon med 53 % andel av enhetens samlede netto driftsutgifter. Tilsvarende andel til hjemmetjenester er 44,9 %, herunder hjemmesykepleie, hjemmehjelp, psykisk helse/ rus og tjenester til psykisk utviklingshemmede. Kommunen har hittil prioritert kun 1,4 % til aktivisering og støttetjenester til hjemmeboende.
- 52,7 % av alle innbyggere over 80 år har enten institusjonstjenester eller hjemmetjenester i Rollag. Dette er godt over landsgjennomsnittet som er på 43,7 %.

Ønsket utvikling for helse- og omsorgstjenestene

Dagens dekningsgrad og tjenesteprofil har behov for nytenkning i forhold til det helhetlige helse- og omsorgstilbudet til kommunens innbyggere gjennom hele livet. Det handler om å sette kommunen bedre i stand til å møte fremtidige utfordringer særlig med hensyn til nye og smartere måter å løse oppgaver på, ny teknologi osv. Henvisningen til KOSTRA-analysen over her påpeker nettopp at kommunen prioriterer omfattende tjenestebehov i omsorgstjenestene fremfor forebyggende tiltak. Det er derfor ønskelig med en dreining mer i retning av forebyggende, helsefremmende og tverrfaglig arbeid i alle tjenester. Ønsket utvikling er å bygge opp flere mellomledd i omsorgstrappen på lavere nivå for å utsette omfattende tjenestebehov. Ha fokus på at kommunen legger til rette for mestring i eget liv og er bevisst en kompenserende rolle i tjenesteytingen på riktig nivå. Det er viktig å fange opp endring og behov i en tidligst mulig fase.

Med bakgrunn i det utfordringsbildet og ulike løsningsforslag som skisseres nasjonalt, foreslås det at kommunen tar initiativet til en prosess på tvers av sektorer for i fellesskap tenke nytt i forhold til hvordan planlegge, utvikle tilbud, tiltak og tjenester fram mot år 2023.

Delprosjekt «Helse og omsorg» med 4 temaområder er under utredning (del av prosjekt BALANSE):

1. Gevinstrealisering fra tjenestesamlokalisering
2. Heltidskultur og effektiv bemanning
3. Tjenestenivå gjennomgås og vurderes
4. Utrede interkommunale helsetjenester i Numedal
   Kommunestyret har vedtatt å utrede interkommunalt samarbeid helsetjenestene i Numedalskommunene. Likelydende vedtak er nå gjort i Flesberg og Nore & Uvdal kommuner

4.2 Folkehelse

Folkehelseprosjektet «Nærmiljø og lokalsamfunn som fremmer folkehelse i Numedal» ble avsluttet i slutten av 2019. Gjennom bred involvering og kunnskapsinnhenting fra lokalsamfunn, kommuner og andre, ble det utarbeidet et grunnlagsdokument som formidler kvalitative og kvantitativ kunnskap om folkehelsen i Numedalskommunene. Dette har dannet grunnlaget for at kommunene har søkt og fått tilsagn om deltakelse i et nytt folkehelseprogram, «Program for folkehelsearbeid i kommunene.

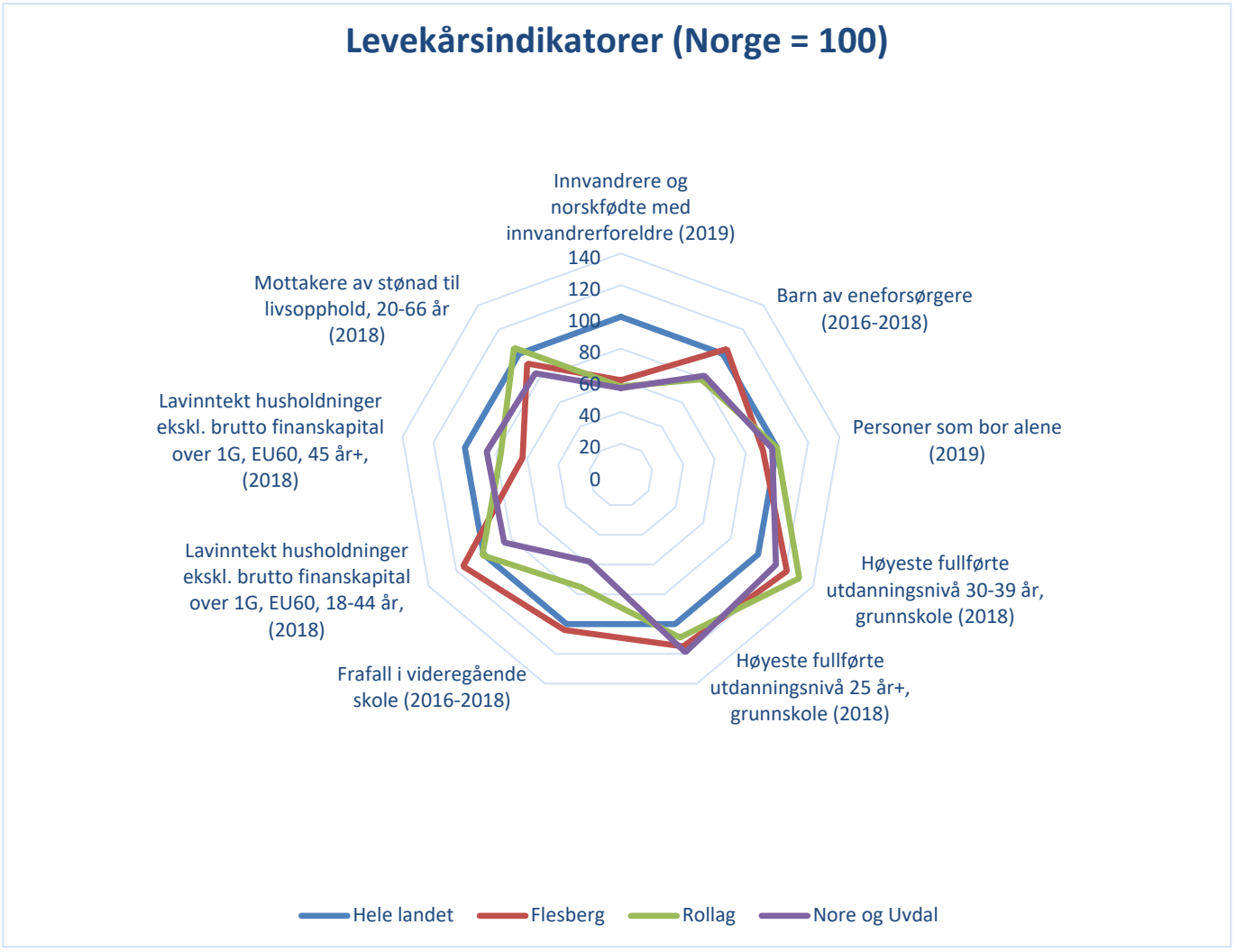
2017-2026» i regi av Helsedirektoratet og fylkeskommunen. Prosjektet har fått navnet «*Livsmestring, trivsel og god helse for barn og unge i Numedal»* og har en prosjektperiode på 10 år. Prosjektet vil være sektorovergripende i kommunen og derav involvere bredt på tvers av enhetene.

Buskerud fylkeskommune er blitt programfylke fra 2019 med følgende hovedmål:

- Barn og unge i Buskerud skal oppleve mestring, trivsel og god helse i hele oppveksten. I tillegg til opplæringsarenaene barnehage og skole, skal trygge og gode møteplasser og arenaer for barn og unge danne grunnlag for dette.

Lokale mål i Numedal - Foruten bidrag til å nå målene i det nasjonale og fylkeskommunale programmet:

- Ha bidratt til positive endringer i samarbeidskulturen internt i kommunene og mellom kommunene og fylkeskommunen, herunder å ha skapt grunnlag for: - Felles forståelse for begrepet folkehelse og kunnskap om hva folkehelsearbeid innebærer i kommunene - Mer helhetlig og strukturert tverrfaglig samarbeid (helse, skole, barnehage, barnevern og kultur) - Gode overganger mellom barnehage, skole og videregående skole
- Fokus på tidlig innsats, med riktig tiltak til rett tid.
- Ha bidratt til økt kompetanse, nye arbeidsmetoder og bedre egenevaluering.
- Ha bidratt til bærekraftige systemer og strukturer gjennom samskaping med organisert og uorganisert frivillighet
- Ha sikret barn og unges medvirkning i tråd med Barnekonvensjonens bestemmelser.

Levekårsindikatorer i Numedal. Kilde, FHI, april 2020

Politiske føringer for folkehelse:

Livsmestring, trivsel og god helse for barn og unge i Numedal, vedtatt 2019

- Barn og unge i Buskerud skal oppleve mestring, trivsel og god helse i hele oppveksten.
- Ha bidratt til positive endringer i samarbeidskulturen internt i kommunene og mellom kommunene og fylkeskommunen, herunder å ha skapt grunnlag for: - Felles forståelse for begrepet folkehelse og kunnskap om hva folkehelsearbeid innebærer i kommunene - Mer helhetlig og strukturert tverrfaglig samarbeid (helse, skole, barnehage, barnevern og kultur) - Gode overganger mellom barnehage, skole og videregående sole
- Fokus på tidlig innsats, med riktig tiltak til rett tid.
- Ha bidratt til økt kompetanse, nye arbeidsmetoder og bedre egenevaluering.
- Ha bidratt til bærekraftige systemer og strukturer gjennom samskaping med organisert og uorganisert frivillighet
- Ha sikret barn og unges medvirkning i tråd med Barnekonvensjonens bestemmelser.

Behov for utredninger:
Bruke resultat fra prosjekt «Livsmestring, trivsel og god helse for barn og unge i Numedal»

4.3 Oppvekst og levevilkår

Barn og unge

Barn og unge representerer framtida, og grunnlaget for et godt liv legges i barneårene. Det er derfor viktig å sørge for god kvalitet på tjenestene til barn og unge. Trygge og gode rammer, god voksentetthet i barnehage og skole, og et godt kultur- og fritidstilbud er med å bidrar til trivsel og god psykisk helse.

Prognoser fra SSB viser en forventet nedgang i barnetallet i kommunen i årene som kommer. En slik endring i barnetallet har stor betydning for hvordan kommunen skal dimensjonere sine tjenester til barn og unge i framtiden.

Rollag har to barnehager, en i Rollag og en i Veggli. Rollag har en 1-10 skole i Veggli. Barnehagene og skolen har god dekning av ansatte med godkjent utdanning, noe som påvirker kvaliteten på tilbudet i positiv retning. For å ha trygge voksne med høy kompetanse er det viktig med systematisk satsing på kompetanseheving og utvikling av tjenestene. Skolene har ulike verktøy som måler faglig og sosial utvikling. Disse brukes i utvikling av kvalitet på tjenestene. Den årlige elevundersøkelsen i skolen viser over tid at det er høy trivsel og et positivt læringsmiljø faglig og sosialt. Barnehagene gjennomfører jevnlig en nasjonal foreldreundersøkelse som gir informasjon om foreldrenes tanker om barnehagens kvalitet og behov for forbedringer. Resultatene brukes til å utvikle barnehagens tilbud.

Barnevernet er en interkommunal tjeneste i samarbeid med Rollag og Flesberg kommuner, der Nore og Uvdal er vertskommune. Tjenesten følger opp både forebyggende tiltak og tiltak i og utenfor hjemmet. Det jobbes systematisk med kompetanseheving og utvikling av nye tiltak.

Barnevennlig kommune (UNICEF)

Rollag kommune har et pågående samarbeid med UNICEF Norge med mål om å bli «sertifisert» som Norges første barnevennlig kommune i 2020. Med bakgrunn i føringene i Barnekonvensjonen er det i samarbeid med UNICEF gjort en kartlegging av status i kommunen innenfor de ulike temaområdene i barnekonvensjonen.

Det er videre utarbeidet en omforent handlingsplan med tiltak og aktiviteter på bakgrunn av fire innsatsområder:

- Sørge for reell medvirkning for barn og unge
- Sikre en trygg, tilgjengelig og brukervennlig Ungdomsklubb
- Gjennomføre et krafttak for å bedre psykisk helse blant barn og unge
- Sørge for at barn med særlig behov får de tjenester de har krav på

(Handlingsprogram og økonomiplan 2020-2023, K-sak 89/2019)

Ungdata

Rollag kommune deltok første gang i den landsomfattende undersøkelsen Ungdata blant ungdom på ungdomsskolen og i videregående i 2017 for å kartlegge hvordan ungdommen har det. Kartleggingsundersøkelsen ble gjentatt i 2020 og supplert med UngDATA junior. Resultatene viste en positiv utvikling på flere områder, men det er også noen områder som gir utfordringer for ungdommen i vår kommune.

Av positive utviklingstrekk i 2020 ser vi blant annet:

- Det å ha smakt alkohol eller å drikke alkohol har fortsatt en lav status i ungdomsgruppen. I 2020 svarer 87% at de ikke har smakt eller drikker alkohol. I 2017 er det 64% besvarelse på samme spørsmål
- Ungdomsgruppen svarer at de er godt fornøyd med skolen de går på både i 2017 (92%) og i 2020 (70%). Dette er over landsgjennomsnittet.
- Ungdommen er fornøyd med lokalmiljøet sitt både i 2017 (84%) og i 2020 (80%). Dette er også langt over landsgjennomsnittet for Norge som er på 68%.

Kartleggingen i 2020 viser to hovedutfordringer:

- Ungdomsgruppen oppgir i stor grad at kollektivtilbudet ikke er bra. Kun 31% av ungdommene oppgir at tilbudet er bra.
- Ungdommen i Rollag kommune deltar i liten grad i organisert idrettsaktivitet. I 2017 var det 54% som hadde deltatt i aktivitet i et idrettslag den siste måned, mens deltakelsen i 2020 var redusert til 48%. Sammenlignet med andre mellomsentrale kommuner ligger svaret på 62%.

I 2020 gjennomførte Rollag kommune for første gang en UngDATA junior undersøkelse som retter seg mot elever i 5.,6. og 7.trinn. Noen av svarene her er:

- Elever oppgir at de er trygge i hjemmet (79%) og trygg ute i området der de bor (82%)
- 76% oppgir at de deltar fast på fritidsaktiviteter, og at den fordeles både til sport og idrett med 85%, spille instrument eller synger med 35% og andre aktiviteter med 65%
- Elever oppgir at de er i liten grad sammen med venner på fritiden. 50% oppgir at de møter venner 1 gang i uken og 56% oppgir at de er ute med venner en gang i uken, samtidig som 88% oppgir at de ikke samles på fritidsklubb eller juniorklubb

Både det vi ser av positiv utvikling og utfordringer må legges til grunn for kommunens tiltak for å bedre ungdommens fysiske og psykiske helse. Det er viktig med et helhetlig og godt tverrfaglig samarbeid for å gi et godt og systematisk tilbud om veiledning av foreldrene og konkrete tiltak for å jobbe med holdninger og styrke ungdommens selvtillit, selvrespekt og mestringsopplevelser.

Om frivillig innsats i kommunen

Det finnes et stort mangfold av lag og foreninger i Rollag kommune. Eksempler er lag og foreninger for kultur, idrett, miljø, velsammenslutninger, religiøse bevegelser, helse og omsorg, barn og unge. Felles for alle er at det legges ned mye frivillig innsats. Dersom vi klarer å opprettholde dette mangfoldet, kan det være med på å gjøre kommunen vår attraktiv å bo i. Et aktivt lag- og foreningsliv vil bidra til innbyggernes trivsel, helse, identitetsdannelse og styrke den lokale tilhørigheten, med andre ord god folkehelse.

Gjennom kommunens rundt 25 frivillige lag og organisasjoner kan den enkelte person få realisert sine egne interesser og mulighet til å delta i og påvirke samfunnet. Frivillige organisasjoner skaper sosiale møteplasser, identitet, trygghet og vennskap, samt kunnskap og forståelse.

Rollag og Veggli frivilligsentralen gjennom møteplasser som fredagslunsj, møteplassen, strikkekafe og turer med bygdebilen, er arenaer der personer med ekstra behov kan ta del i et fellesskap. Det legges også opp til en-til-en aktiviteter som BesøksVenn, TurVenn og RingeVenn.

Noen typer organisasjoner har mye kontakt med kommunen gjennom egne råd, andre vesentlig mindre. Dette gjør at de ressurser en vesentlig andel av lag og foreningslivet utgjør ikke alltid blir synlig.

Det er viktig at vi ikke tar frivillig innsats for gitt. Mange lag og foreninger sliter med rekruttering av nye medlemmer, dårlig økonomi og med å formidle den aktiviteten de driver utad. Samtidig er det viktig å formidle at alle kan gjøre en frivillig innsats, utfra sine ønsker og interesser.

Flere av de frivillige organisasjonene er viktige tradisjonsbærere for kommunen. Historielaget samler og ivaretar kommunens historie. Numedal mållag driver dialektinnsamling og formidling. Numedal spel- og dansarlag jobber for å fremme og forvalte folkemusikken og dansen i Numedal. I tilknytning til Bygdetunet er Bygdetunets venner en viktig organisasjon som bidrar når det er arrangement og vedlikeholdsoppgaver på Bygdetunet. Bygdekvinnelaget har som formål å ivareta kulturelle interesser. De bidrar ofte ved arrangementer og holder egne kurs som fremmer matkultur og egne kulturarvsprosjekter.

De frivillige organisasjonene er en ressurs for kommunen. Enten ved at de tar vare på vår felles historie og kultur ved å bygge opp om kulturvernarbeidet på sine formålsområder, men også ved at de utvikler nye områder som samler innbyggerne til felles løft og innsats.

Politiske føringer for oppvekst og levevilkår

Strategiplan for barn og unges oppvekst i Numedal 2020-2030, vedtatt 2020
Strategiplan for barn og unges oppvekst i Numedal er vedtatt i kommunestyrene i Rollag, Flesberg og Nore og uvdal kommuner.

Strategiplanen har en *visjon* om at *Alle barn og unge i Numedal skal*:

- Trives
- Utvikle sine evner og potensial
- Bli robuste til å mestre eget liv

Overordna mål for Oppvekst Numedal:
Barnehage, skole, helsestasjon, kulturskole, kulturtjenesten, barnevern, PPT og videregående skole i Numedal har sammen et ansvar for å gi barn og unge:

- Kompetanse tilpasset framtidens behov i Numedal og verden rundt oss
- God tilknytning til lokalt kultur- og arbeidsliv for å skape tilhørighet til Numedal
- Et godt grunnlag til å mestre livet

Samarbeidet i og mellom Numedalskommunene skal utredes og videreutvikles slik at det:

- Bidrar til å løse de utfordringene som ligger i små og sårbare fagmiljø i hver enkelt kommune
- Ledes og organiseres på en slik måte at visjonen for en god oppvekst i Numedal nås

Satsingsområder:

- God psykisk og fysisk helse
- Grunnleggende ferdigheter
- Innovasjon, entreprenørskap og kreativitet
- Involvere barn, unge og foresatte i alle prosesser
- Systematisk satsning på kompetanse

Livsmestring, trivsel og god helse for barn og unge i Numedal», se 4.2

Barnevennlig kommune

(Handlingsprogram og økonomiplan 2020-2023, K-sak 89/2019) Mål om å bli «sertifisert» som Norges første barnevennlig kommune i 2020.

Det er videre utarbeidet en omforent handlingsplan med tiltak og aktiviteter på bakgrunn av fire innsatsområder:

- Sørge for reell medvirkning for barn og unge
- Sikre en trygg, tilgjengelig og brukervennlig Ungdomsklubb
- Gjennomføre et krafttak for å bedre psykisk helse blant barn og unge
- Sørge for at barn med særlig behov får de tjenester de har krav på

Behov for utredninger:

Bruke eksisterende relevante data og undersøkelser, som Ungdata, SSB og folkehelseprofiler og resultat fra pågående prosjekt/prosesser.

4.4 Infrastruktur og kommunikasjon

Digitalisering og innovasjon

Kongsbergregionens digitaliseringsorgan SuksIT leder og styrer alle digitaliseringsprosjekter. SuksIT utarbeider årlige handlingsplaner for perioden som godkjennes av rådmannsutvalg og regionråd.

Det har vært en aktiv satsning på infrastruktur gjennom fiberutvikling i Numedal. Dette sikrer unge og eldre, samt ansatte og næringslivets mulighet for fortsatt å kunne bo, leve og arbeide med nødvendig kommunikasjonsløsninger, også i spredt bebygde områder. Dette er vesentlig for et samfunn hvor det store flertallet bor utenfor tettbygde strøk.

Samarbeidet i Kongsbergregionen gir Rollag kommune muligheter til å delta i utviklingsarbeid på flere områder som kommunen selv ikke ville klart å gjennomføre på egenhånd. Utvikling av digitale løsninger for bedre og mer effektive tjenester overfor innbyggere, næringsliv og andre er et viktig satsingsområde i regionsamarbeidet. Innbyggere og næringsliv har høye forventninger til gode kommunale digitale tjenester. Slike digitale tjenester kan være alt fra enkle selvbetjeningsløsninger til mer omfattende og kritisk viktige løsninger innen helse og omsorg som f.eks. trygghets- og overvåkingsteknologi. Ansatte i kommunene har også forventninger til gode digitale verktøy for å kunne jobbe så effektivt som mulig.

Digitaliseringsstrategien for Kongsbergregionen for 2020-2023 bygger videre på digital strategi for perioden 2015-2018.

Vann og avløp

Drikkevannsforskriften §4 sier at ingen har lov til å forurense drikkevann og at det er vannverkseier som er ansvarlig for å sikre trygt drikkevann. Videre skal kommunen ha oversikt over både private og kommunale vannforsyningssystem i egen kommune og bruke denne i relevant arbeid i kommunen.

Rollag kommune har 2 vannverk i drift. Rent vann er en viktig ressurs for både fastboende og fritidsbeboere, både der kommunen har vannverk og der det etableres privat vannforsyning. Det er derfor viktig at vannressursene prioriteres gjennom kommunens overordnede planlegging.

Det er 724 eneboliger i Rollag kommune (SSB 2020). Rundt 60 % av disse har privat vannforsyning. De fleste av husdyrprodusentene har privat vannforsyning. Det tas jevnlige prøver av avløpsvannet og disse viser tilfredsstillende kvalitet.

I Rollag er det 2260 fritidsboliger (SSB 2020). En del av disse fritidsboliger er koblet til private vannverk med vannforsyninger godkjent av mattilsynet.

De siste årene viser en økning av private avløpsanlegg, da spesielt i tilknytning til fritidsbebyggelse. Rollag er en betydelig hyttekommune, og viktige tiltak er allerede i gang. Kommunen etablerte Vegglifjell vann- og avløpsselskap as i samarbeid med grunneiere i området. Dette har utløst en betydelig oppgradering på Vegglifjell, og stadig flere hytter oppgraderer standarden, samt nye hytter får et forutsigbart og attraktivt tilbud om standard. Tilsvarende satsninger skjer i regi av private aktører også ellers i kommunen.

Det er viktig å sørge for fremtidig god avløpsrensing av hensyn til både drikkevann og kvalitet i våre bekker, elver og øvrige vassdrag. Det er et krav til kommunene om at alle avløpsanlegg i den enkelte kommune skal oppfylle rensekravene i forurensingsforskriften innen 2027 og seinest 2033. Rollag kommune har relativt god oversikt over eksisterende vann- og avløpsnett. Kartlegging av eksisterende anlegg knyttet til både fritidsbebyggelse og spredt boligbebyggelse er startet. Her er det viktig å legge helhetlig forvaltning av nedbørsfelt til grunn for utviklingen.

Veg/trafikksikkerhet

Rollag er re-godkjent som Trafikksikker kommune for perioden 2020-2022 av Trygg Trafikk 12.12.2019

Rollag kommune er kåret til «*Årets trafikksikkerhetskommune i Norge 2020»* med følgende begrunnelse: «Rollag kommune driver et velfungerende, bredt og langsiktig trafikksikkerhetsarbeid. Arbeidet er forankret på flere nivå både politisk og administrativt. Kommunen jobber systematisk med både holdningsskapende og fysiske tiltak, som gir overføringsverdi for andre. Rollag har vært godkjent som trafikksikker kommune siden 2016. I forbindelse med ny trafikksikkerhetsplan i 2019, ble den forrige planen evaluert med gode resultater. Det ble også her gjennomført en spørreundersøkelse med imponerende resultater. Dette viser at trafikksikkerhet prioriteres høyt og bidrar til tverrsektoriell tenkning innenfor det kommunale trafikksikkerhetsarbeidet.»

Store avstander og økende trafikk langs fv. 40 gir økt behov for tilrettelegging for gående og syklende. Økningen i trafikk er spesielt knyttet til utfart til hyttene i fjellområdene.

Det er totalt 29 km kommunale veger i Rollag. Rammene for vedlikehold av veger er svært små og i tillegg må vi ta høyde for økt nedbør, som bl.a. medfører behov for større stikkrenner og grøfter.

Det vil bli sett på mulighet for privatisering av kommunale veger. Da spesielt med tanke på veger som går til ett mindre antall husstander.

Vegforbindelse mot Tinn

Kongsbergregionen har fått midler til å vurdering samfunnsnytten av Vegglifjelltunellen, med oppstart i 2020.

Det er avsatt midler i handlingsprogram og økonomiplan 2020-2023 til å dekke kommunens andel i utredning av samfunnsnytten av Vegglifjelltunellen. Handlingsprogram og økonomiplan 2020-2023, punkt 11.

Politiske føringer for infrastruktur og kommunikasjon

Trafikksikker kommune (Trafikksikkerhetsplan 2019-2023, vedtatt i kommunestyresak 82/2019. Rollag kommune har et mål om å opprettholde nullvisjonen i trafikken. Det betyr at vi i Rollag ikke skal ha ulykker med drepte eller hardt skadde i trafikken.

Behov for utredninger:

Kartlegging av eksisterende private anlegg (spredt) for avløp. Gjelder for boliger og fritidsboliger.

4.5 Kommuneorganisasjon

Kommuneorganisasjonen

De ansattes kompetanse er kommunens viktigste ressurs for å kunne levere bærekraftige tjenester av høy kvalitet. Rekrutteringsgrunnlaget er begrenset i Rollag kommune og det viktigste kompetansepotensialet finnes hos dem som allerede jobber innenfor kommunesektoren. Kommunen har i dag utfordringer med å rekruttere til stillinger som sykepleier og ingeniør samt enkelte fagarbeidsgrupper som helsefag.

Statlige myndigheter har store krav til kommunesektoren. Innbyggernes behov og brukernes forventninger til kommunale tjenester endres over tid. God ledelse og kompetent arbeidskraft er to viktige områder som må prioriteres for at Rollag også i fremtiden skal levere gode tjenester.

Kommunen trenger ungdom for å møte framtidens behov for arbeidskraft. Vi må framover legge særlig vekt på å rekruttere og etablere dialog med de unge. Vi er helt avhengige av at flere unge mennesker velger utdannings og karriereveger som kommunen har behov for. Vi må bli tydeligere i informasjon om muligheter for kommunale karriereveger og profilering overfor ungdom i utdanning. Og at vi fremstår som en attraktiv arbeidsgiver som tar samfunnsansvar for å tiltrekke oss ny arbeidskraft.

Kravene til kommuneorganisasjonen og tjenestene som ytes er i stadig endring og kravene til kvalitet er økende. Det er derfor viktig at det i framtida satses enda sterkere på kompetanseheving og utvikling av det personalet som skal utføre tjenestene.

Kommunene i Numedal har i dag et formalisert samarbeid innen en rekke fagområder. Samarbeidet gir kommunene samlet et sterkere fagmiljø, men fører også til at mange ansatte må arbeide på flere steder. Dette er en endring som vil påvirke ansatte i hverdagen og som er viktig å ta hensyn til.

Tillit - samskaping

Godt samspill mellom kommunen og de andre viktige samfunnsaktørene både krever og skaper tillit. Slik samarbeid er også en forutsetning for å øke kommunens samlede innovasjon- og utviklingsevne, med økt bostedsattraktivitet som et resultat. Kommunen har ansvar for å skape denne tilliten gjennom åpenhet, god dialog og vedvarende medvirkningsprosesser, samt pålitelig saksbehandling og åpenbar redelighet.

Tynn samskaping

• Innbyggere inviteres som aktive og autoritative samarbeidspartnere, sammen med offentlige myndigheter og/eller private aktører

• En dialog på tvers av forskjeller som skaper større innsikt, forståelse og læring i situasjoner preget av likeverdighet.

• Ofte ad hoc hvor samarbeidspartnere trekkes inn i forskjellige faser av et utviklingsarbeid.

• Adresserer og omformer i liten grad makt og styring.

• Med røtter i forskning om forretningsutvikling, marketing og kommunikasjonsstrategi hvor forbrukere/ kunder transformeres fra passive til aktive medskapere av produkter og tjenester.

Samskaping, fra KS «La oss gjøre det sammen»

Tykk samskaping

• Likeverdig og kontinuerlig samarbeide om å utvikle, gjennomføre og evaluere velferdsytelser i en samlet kjede eller spiralbevegelse som gjentas og som enten gjennomføres en-til-en, eller som flere til flere personer og aktører gjør sammen.

• Et varig tidsperspektiv, uten ekstraordinær projektkarakter

• Kan gjennomføres på individ-, organisasjons-, og samfunnsnivå.

• Adresserer makt og styring og vil ofte omdefinere roller og relasjoner.

• Er en produksjonsform, mer enn en form for «høring».

• Med røtter i sosiologi og forskning om nettverk og sivilsamfunn/frivillig sektor

Tynn samskaping og tykk samskaping er ikke gjensidig utlukkende. Tykk samskaping er preget av langvarig samarbeid mellom offentlige og private aktører som skaper faste endringer i tjenesteleveranse. Tynn samskaping er midlertidig og rette mot enkelte tidsbegrensede prosjekter, men kan også skape læring og relasjoner, selv om samarbeidet avsluttes etter en kort periode. En kombinasjon av tykk og tynn samskaping, eller en prosess som begynner med tynn samskaping og har tykk samskaping som en langsiktig mål kan også resultere i økt tillit og medskaping.

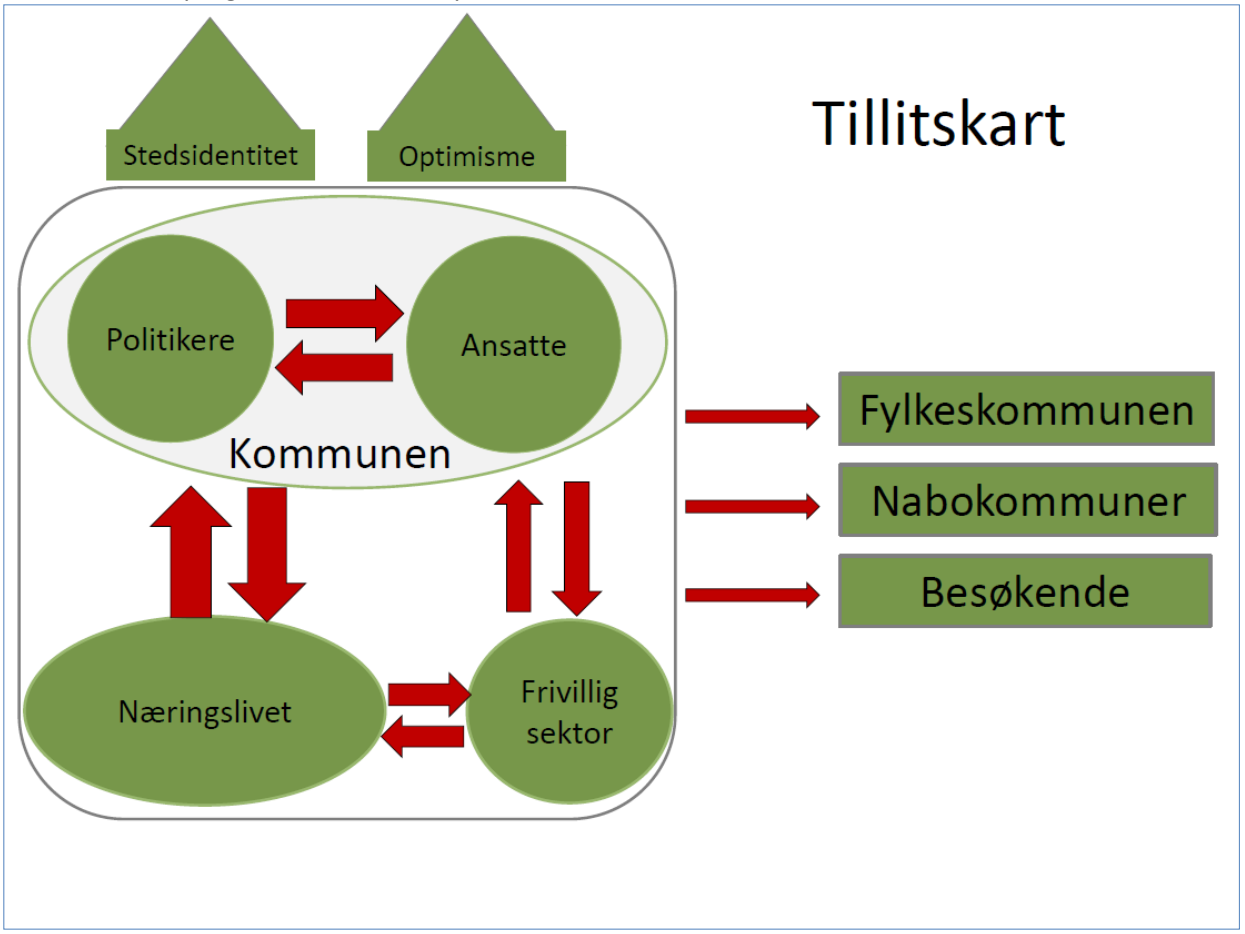
Gjennom en kombinasjon av tykk og tynn samskaping kan Rollag utvikle mer robuste, økonomisk bærekraftige og treffsikre tjenester, og samtidig øke innovasjonspotensialet og sosialt entreprenørskap på tvers i lokalsamfunnet.

I Rollag kommune er det et mål at tillit og samarbeid erstatter unødvendig måling og kontroll i kommunen. Kultur for samarbeid, åpenhet og tillit er viktig. Det er også viktig å styrke det lokale trepartssamarbeidet, og sikre at folkevalgte, administrasjon og øvrige ansatte jobber sammen for å nå målene i handlingsprogrammet (punkt 14 i vedtatt Handlingsprogram og økonomiplan 2020- 2023).

Dialogen mellom kommunen og innbyggerne må videreutvikles slik at samskaping blir en naturlig del av kommunens tjenesteutforming og levering. Dette vil kreve en endring i hvordan kommunen ser på sine innbyggere,- fra tjenestemottakere til aktive medspillere.

Erfaring fra omstillingsprogrammet, hvor samarbeid og kompetansebygging har vært sentralt, vil være et godt grunnlag for videre innovasjons- og samskapingsarbeid i Rollag kommune.

Et tilbakevende tema er at samarbeid er en forutsetning for å øke kommunens samlede utviklingsevne og attraktivitet. Dette handler om samarbeid mellom kommunen og næringslivet, på tvers av kommuner og med fagmiljøer i og utenfor regionen. Det kan synes som at omstillingsprogrammet i Rollag har greid å etablere gode relasjoner lokalt og regional, et godt samarbeid internt i kommunen og et godt samarbeid med nabokommunene.

Kilde, Telemarksforsking

Men det er også utfordringer med samarbeid i regionen. Det er et uttrykk for at det er ganske mange aktører som jobber med samfunns- og næringsutvikling og at det er flere som ønsker å posisjonere seg som det foretrukne miljøet eller den foretrukne kommunen for næringsutvikling. Det er også en realitet at samarbeid på tvers av kommunene ikke er bare enkelt, men krever mye oppfølging. Rollag samarbeider godt med de andre numedalskommunene på enkelte områder, men det er ikke formalisert noe næringssamarbeid i regionen utover det som foregår i Kongsbergregionen.

Rollag kommunes eierskap

Eierskapsmeldingen er vedtatt i 2018 og omfatter 26 eierskap og samarbeid. Formannskapet har funksjon som kommunens faste eierskapsutvalg/eierstyringsorgan og skal bl.a. påse at eierskapsmeldingens prinsipper og retningslinjer for eierskap, ledelse og kontroll av selskaper legges til grunn for kommunens eierskapspolitikk.

Ny kommunelov har sterkere fokus på kommunens eierskap. Det er et krav om utarbeidelse av eierskapsmelding en gang i valgperioden. Eierskapsmeldingen skal også belyse interkommunale samarbeid, på alle nivå. Dette vil også påvirke kontrollutvalgets måte å jobbe på i Rollag.

Politiske føringer for kommuneorganisasjonen

Prosjekt BALANSE (Kommunestyret 05.09.2019, sak 53/2019)
Målet for prosjektet er at etter endt prosjekt skal Rollag kommune ha en kommuneøkonomi i tråd med prinsippet om en sunn og bærekraftig kommuneøkonomi.

Handlingsprogram og økonomiplan 2020-2023
Det er et mål at tillit og samarbeid erstatter unødvendig måling og kontroll i kommunen. Kultur for samarbeid, åpenhet og tillit er viktig. Det er også viktig å styrke det lokale trepartssamarbeidet, og sikre at folkevalgte, administrasjon og øvrige ansatte jobber sammen for å nå måla i handlingsprogrammet.

4.6 Næringsliv og sysselsetting

Rollag kommune fikk omstillingsstatus i 2011 med bakgrunn i vedvarende befolkning- og sysselsetningsnedgang over tid. Omstillingsperioden ble gitt for 3+3 år men ble forlenget ut 2020 som følge av nedleggelsen av hjørnesteinsbedriften Kongsberg Automotive (KA) avdeling Rollag i 2017.

Omstillingsprogrammet har bygget på erfaringer fra Telemarksforsking og BANK-modellen (Jakobsen m.fl. 2011) til Menon business economics, som viser til at det er samspillet mellom bostedsattraktivitet og næringsattraktivitet som skaper vekst. Omstillingsplanen for 2018-2020 har hatt følgende fem innsatsområder:

- Styrking og vekst i enkeltbedrifter
- Samarbeide og gjøre ting på nye måter for å møte framtidens konkurransesituasjon
- Identifisere og videreutvikle ettermarkedet på fjellet
- Utvikle attraktivitet og Rollag kommune som opplevelsesarena
- Næringsvennlig kommune

Hovedmålet til omstillingsprogrammet var definert som at «Rollag skal være en tiltrekkende bo- og besøkelseskommune med et konkurransedyktig næringsmiljø, hvor virksomhetene skaper varierte og attraktive arbeidsplasser».

Delmål 1:
Tilrettelegge for at det skapes 22 nye arbeidsplasser i Rollag fra 2018 til 2020 (totalt 70 i hele perioden).

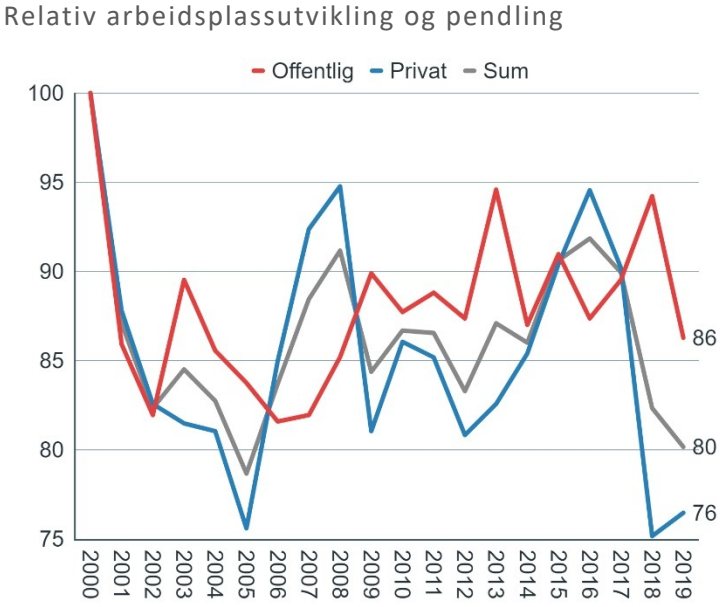
Delmål 2:
Bidra til å realisere kommunens mål om å øke folketallet i Rollag fram til 2020.
Omstillingsprogrammet i Rollag baserer sysselsetningseffekten på egenrapportering fra næringslivet og teller brutto (ikke netto) arbeidsplasser. Brutto betyr at en ikke trekker i fra arbeidsplasser som er gått tapt i perioden. I slutten av 2019 rapporterte næringslivet at omstilling har hatt en direkte og indirekte effekt som har ført til over 100 nye årsverk siden oppstart.

I følge Telemarksforsking har Rollag kommune hatt i gjennomsnittet høyest næringsattraktivitet Buskerud i fra 2011 til 2016 og 42. plass nasjonalt. I perioden 2017-2019 fikk kommunen en kraftig nedgang i næringsattraktivitet som følge av nedleggelsen av KA avd. Rollag. Dette er også reflektert i en kraftig reduksjon av private arbeidsplasser (se figuren under: relativ arbeidsplassutvikling i Rollag). Men sett bort ifra næringskategorien verkstedindustri som KA Rollag representerte, så har det fortsatt vært en positiv utvikling i næringsattraktivitet i Rollag. Med andre ord så har den positive utviklingen i næringslivet vedvart.

Rollag kommune scorer dårlig på næringslivsvariasjon, også kalt robust næringsliv. Bakgrunnen for dette er at store deler av næringslivet i Rollag er relatert til bygg og anleggssektoren og aktiviteter rettet mot fritidsboliger. Et lite robust næringsliv, som er situasjonen i Rollag, er i utgangspunktet negativt fordi næringslivet da vil være sårbar for konjekturendringer i markedet. En nedgang i fritidsmarkedet kan da ramme store deler av næringslivet samtidig. Den entydige anbefalingen fra kompetansemiljøer relatert til næringsutvikling er å jobbe med å få et mindre sårbar næringsliv framover. Dette gjøres ved å tilrettelegge for utvikling av andre næringer som ikke påvirkes av fritidsbeboermarkedet i like stor grad.

I tillegg scorer Rollag relativt lavt på «kompetanse arbeidsplasser», som er arbeidsplasser relatert til universitet- eller høgskoleutdanning. Dette kan gi en indikasjon på at arbeidsmarkedet er relativt ensrettet, som samsvarer med næringslivets høye sårbarhet. Telemarksforsking er tydelig på at arbeidsplasser er primærdriveren til tilflytting. Et ensrettet arbeidsmarked kan derfor være en negativ faktor for tilflytting, for eksempel fordi det da ikke er jobber tilgjengelig for begge samlivspartnere i en familie (se mer på demografi).

Samtidig har arbeidsledigheten i kommunen historisk sett vært lav og næringslivet rapporterer om utfordringer med å få rekruttert riktig og god fagkompetanse. Så behovet for arbeidskraft vedvarer fortsatt. Dette er i utgangspunktet et lite paradoks.

Figuren viser utviklingen av antall arbeidsplasser i Rollag opp mot utviklingen i resten av Norge.

En indeksverdi på 100 betyr at utviklingen er den samme som i landet.

Figur, relativ arbeidsplassutvikling i Rollag - Kilde, Telemarksforsking

Figuren på forrige side viser utviklingen av arbeidsplasser i Rollag, også relativt til landsgjennomsnittet. Figuren viser en kraftig vekst av private arbeidsplasser i perioden 2012 til 2016 relativ til resten av landet. Dette underbygger tilbakemeldingen fra næringslivet om at omstillingsprogrammet har hatt en positiv effekt.

Hvis en sammenligner med nabokommuner som Nore og Uvdal og Tinn har Rollag hatt en bedre utvikling relativt til landsgjennomsnittet. Antall offentlig arbeidsplasser går også ned og forventes reduseres ytterligere som følge av innsparinger i kommunen. Det er også positivt å se en oppgang i privat næringsliv fra 2018 og 2019 etter det kraftige fallet som følge av nedleggelse av hjørnesteinsbedriften KA Rollag.

Når det er sagt, så er utviklingen av arbeidsplasser i Rollag bak gjennomsnittet i Norge. Det er også betydelig bak gjennomsnittet i tidligere Buskerud fylke i samme periode (som var over landsgjennomsnittet). Dette kan tolkes som at potensialet for arbeidsplassvekst fortsatt er tilstede hvis forutsetningene er på plass.

Det er for tidlig å si noe om utviklingen av arbeidsplasser og næringsliv som følge av COVID-19 effekten, men det er naturlig å forvente at også arbeidsmarkedet i Rollag blir påvirket.

Framtidige arbeidsplasser og konkurransesituasjon

Norge og resten av verden står framfor et paradigmeskifte i næringslivet og samfunnet generelt, drevet av teknologiske og samfunnsmessige trender. Måten produkter og tjenester skapes og distribueres til forbrukerne på forandres, og nye forretningsmodeller og samarbeidsløsninger skapes.

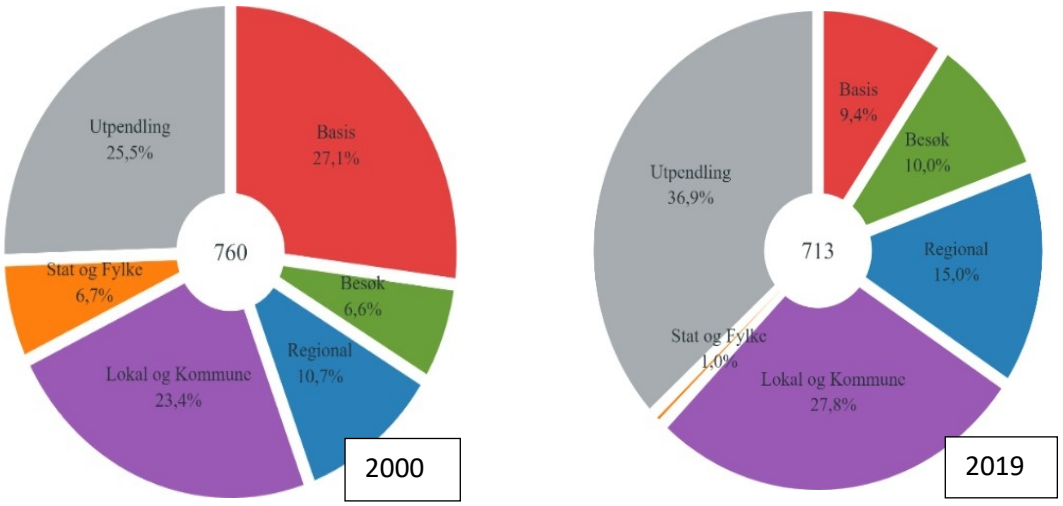
Kunnskapsdepartementet, igjennom rapporten «Computerization and the future of jobs in Norway», spår i 2015 at så mye som en av tre av dagens arbeidsplasser vil forsvinne, og nye arbeidskategorier og arbeidsformer utvikles. Uformelt nevnes det blant annet at 80 % av de som er på skole i dag utdannes til arbeid som foreløpig ikke eksisterer.

Rapporten til konsulentselskapet Deloitte «Survival through digital leadership» viser til at bransjene med forventet store endring inkluderer varehandel, helse og sosial, fritid, industri, kraftmarkedet, utdanning, jordbruk, transport, bygg og anlegg og offentlige tjenester. Dette er bransjer som tradisjonelt er viktige i distriktskommuner som Rollag.

Hvor store endringer det vil bli er det umulig å forutse, men det er liten tvil om at utviklingen fra 2020 og fram mot 2040 vil være betydelig. Disse endringene i næringslivet har vært fokusområder for omstillingsprogrammet siden 2015 og mange lokale bedrifter er godt rustet til å møte framtidens utfordringer.

Som følge av at omstillingsprogrammet avsluttes, er det gjennomført en forstudie for å se på hvordan kommunen bør tilrettelegge for næringsutvikling etter 2020. Forstudien konkluderte med et ønske om å videreføre omstillingsprogrammets arbeid med «nye måter å jobbe på» som har et fokus på å tilrettelegge for at eksisterende og framtidig næringsliv skal kunne møte «framtidens» konkurransesituasjon.

Sysselsatte i Rollag på bransjer, sektorer og netto utpendling (Kilde, Telemarksforsking)

Hvis en ser på sysselsatte i Rollag basert på bransje, sektor og netto utpendling ser vi at andel pendlere har økt betydelig fra 25,5% til nesten 37%. En kan også se en kraftig nedgang i basisnæringen, mens besøk (som inkluderer overnatting, handel og servering) og regional (inklusiv bygg- og anleggsnæringen) har gått betydelig opp. Dette underbygger betydningen av fritidsbeboere for arbeidsplasser i Rollag og støtter oppunder vurderinger og rapporter fra omstillingsprogrammet.

Reduksjonen av stat- og fylkeskommunale arbeidsplasser er en følge av at eierskapet av folkehøgskolen gikk fra fylke til kommune i denne perioden. Andel sysselsatte i kommunen har gått ned som er en følge av en nedgang i arbeidsaktive voksne (befolkningsnedgang).

Landbruk

Fjell- og distriktslandbruket er under stadig økende press, og en har særlig de siste årene sett at norsk matproduksjon i økende grad flytter seg fra distriktene til mer sentrale strøk. Dette påvirker verdiskapingen i fjellområdene og til gjengroing av kulturlandskap og beiteområder. For å snu denne trenden er det viktig å øke matproduksjonen basert på ressurser og råvarer i fjellområdene, både i inn og utmark, samt styrke rekrutteringen til landbruket slik at flere unge vil ta over. Det vil da være viktig å se på gårdens samlede ressursgrunnlag og hvordan en best mulig kan utnytte disse. For å opprettholde aktivitet, næringsutvikling og verdiskaping i fjellbygdene er det viktig at folk ønsker å bo der. Bosetting vil være en forutsetning for, og et resultat av, verdiskaping, aktivitet og utvikling i fjellområdene.

Når man ser på sysselsettingen fordelt på næring ser man en bekymringsfull reduksjon i antall foretak innenfor jordbruk og skogbruk siste ti år. Denne trenden ser en for landbruksforetak over hele landet. Avgangen av landbruksforetak skjer i all hovedsak på mindre eiendommer som ikke lenger gir arbeid for fulltid for en person, og inntekten kan heller ikke konkurrere med arbeidsinntekt i andre næringer. Mekanisering av små bedrifter er kostbart sett forhold til størrelsen på produksjonen. Primærnæringen er viktig for å opprettholde befolkningsgrunnlaget i Rollag. Reduksjonen i næringen synliggjør behovet for det pågående prosjektet «Framtidsretta Landbruk» der kommunen er en viktig bidragsyter.

Gjennom prosjekt framtidsretta landbruk i Numedal og Midt Buskerud 2017 – 2020 har mange gårdbrukere i kommunen fått veivalgsanalyse og direkte rådgiving for utvikling av sine eiendommer, noe som har resultert i mange utviklingsplaner og driftsutbygginger innenfor både tradisjonelt landbruk og tilleggsnæring. Hovedmålet med prosjektet er å øke matproduksjonen og verdiskapingen fra landbruket nettopp i denne delen av fylket. Prosjektet skal også bidra til framtidstro gjennom kunnskapsheving, inspirasjon fra vellykkede satsinger. Rekruttering av unge bønder er spesielt viktig. En har gjennom prosjektet sett hvor viktig dialog om generasjonsskifter og menneskelige relasjoner på gården er for å stimulere til rekruttering og tidligere generasjonsskifter på landbrukseiendommer. Regionalt næringsprogram for landbruket i Oslo og Viken skal følge opp nasjonal politikk for næringsutvikling i landbruket og skal bidra til at regionene jobber for å nå nasjonale mål. For perioden 2019 – 2022 er det blant annet satt mål om å opprettholde grovfôrbasert husdyrhold i fjellområdene, bedre utnyttelse av beiteressursene på inn – og utmarksbeite og bidra til å styrke og opprettholde produsentmiljøene viktige mål innen matproduksjon. Økt produksjon og omsetning av lokalmat – og drikke er mål knyttet til mat og drikke med lokal identitet. For fjellandbruket er det viktig å sikre verdiskaping og aktivitet med utgangspunkt i mat- og utmarksressurser, opplevelser og landskap, og større grad av lokal foredling av råvarer produsert i fjellbygdene, samt ta vare på setrene og seterkulturen. Ryggraden i fjellandbruket er den grovforbaserte husdyrdriften. Fjellkommunene står for en stor del av melkeproduksjonen i Oslo og Viken. Tilleggsnæringer (mangesysleri) bidrar også til en betydelig del av verdiskapingen i fjellkommunene.

Utmarksforvaltning

Historisk har de store utmarksressursene og da spesielt fjellområdene vært nyttet i næringssammenheng og hatt stor betydning for bosetning og næring. Dette spesielt knyttet opp mot tradisjonell landbruksdrift. Samfunnsutviklingen med større krav til infrastruktur og inntjening har gjort at utmarksressursenes betydning for bosetting og næringsliv er endret de siste 100 år. Utmarksresursene blir og kan i dag i større grad nyttes i næringssammenheng relatert til friluftsliv.

Elgjakt utgjør i Rollag kommune en stor verdi utover det rent næringsmessige. Jakt som fritidsutøvelse og høsting til eget bruk står sterk og har lange tradisjoner for en stor del av kommunens innbyggere. Villreinjakt på Hardangervidda (Numedal statsallmenning) og elgjakt har stor betydning for innbyggernes kultur, stolthet og identitet, samt betydning for bolyst og folkehelse. Ringvirkningene er ikke verdsatt men antas å være betydelige. Synliggjøring og bevisstgjøring av denne positive siden av ressursen vil i fremtiden være viktig.

Idrettsskolen

Den kommunalt eide Idrettsskolen er attraktiv som både skole og arbeidsplass, og med utviklingsplanene kan det styrke skolens tilbud og konkurranseevne, og bli en enda større ressurs for kommunen og Numedal. Idrettskolen er en av kommunens største arbeidsplasser med 19 årsverk fordelt på 25 ansatte. Idrettskolen er også et viktig fyrtårn for Rollag og Numedal ved at den tiltrekker seg ungdom og foresatte fra hele Norge igjennom skoleåret. Markedsføringsverdien av dette skal ikke undervurderes.

Skolen har relativt godt belegg med elever i løpet av skoleåret men har en del utfordringer med å fylle opp elevplassene på tross av at etterspørselen etter folkehøgskoleplasser aldri har vært større. Noe av disse utfordringene kan skyldes en aldrende bygningsmasse, men det kan også indikere et betydelig utviklingspotensial for skolen ellers. Idrettskolen har ansvar for flere nærmiljøanlegg som har verdi for kommunens innbyggere og besøkende. Med dette medfølger en del forpliktelser og samfunnsansvar, men det gir også muligheter i form av samarbeid med næringsliv og lokalsamfunnet ellers.

Det er flere eksempler på at tidligere elever på idrettskolen har valgt å bosette seg i Numedal senere i livet men det er ikke gjennomført noe systematisk kartlegging av dette. En strategisk utvikling av skolen som for eksempel kobler næringsutvikling og bostedsetablering kan på sikt skape store ringvirkninger for kommunen og regionen.

Politiske føringer for næringsliv og sysselsetting

Omstillingsprogrammet

Nye måter å jobbe på

Fokuset i avslutningsfasen vil bl.a. være:

- Gjennomføre forstudie og forprosjekt «videreføring av omstillingsprogrammet». Hensikten med forstudiet og forprosjektet er å forberede hvordan kommunen skal jobbe med utviklingsarbeid uten ekstra midler fra fylkeskommunen samt sørge for at omstillingskompetansen overføres til kommuneorganisasjoner hvor det er hensiktsmessig.
- Konsolidere arbeidet i omstillingsprogrammet og gjennomføre nødvendige tiltak med formål om å tilrettelegge for et fortsatt positivt utviklingsrom også i tiden etter 2020. Hva må gjøres for at utviklingen i næringslivet fortsetter?
- Bistå med tilskudd til forstudie og forprosjekt hos enkeltbedrifter og grundere som fortsatt har behov for dette

4.7 Samfunnssikkerhet, beredskap og klima

Helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS) for Rollag kommune er utarbeidet i 2016.
Formålet med kommunal beredskapsplikt er at kommunene skal arbeid helhetlig og systematisk med samfunnssikkerhet og beredskap på tvers av sektorene i kommunen. Kunnskap om risiko og

sårbarhet er vesentlig for å redusere sannsynligheten for at en uønsket hendelse inntreffer, og for å redusere konsekvensene dersom den inntreffer. Gjennom å utarbeide en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse får kommunene både bedre oversikt over og økt bevissthet om risiko og sårbarhet. Helhetlig ROS-analyse skal legges til grunn for revisjon av kommunens beredskapsplan.

Samfunnssikkerhet er del av de særlig viktige føringene fra stat. Både de klimatiske endringer vi opplever (skred, flom, ekstremvær), betydningen av infrastruktur i funksjon, og viktig kraftindustri i kommunen og i dalen for øvrig, er momenter som forsterker behovet for å ha en god og operativ plan for beredskap, forebygging og håndtering. Aktuelle hendelser som kan inntreffe må analyseres og beredskapsplaner må etableres for å sikre innbyggere, virksomheter og tilreisende tilstrekkelig sikkerhet. Kommunen har en særskilt rolle og ansvar i dette arbeidet.

Et høyt antall fritidsbeboere i perioder av året og ukedagene, gjør at Rollag må ha et særskilt fokus på samfunnssikkerhet også i forhold til dette. Et samarbeid på tvers av flere fagområder, samt frivillige er sentralt. I tillegg forutsettes det forebygging og beredskap også fra den enkelte innbygger, grunneiere, virksomheter mv for å unngå farer.

Klimaendringer og ekstremvær

Klimaendringer kan påvirke samfunnssikkerheten. Endringer i temperatur- og nedbørsmønstre kan bl.a. føre til at naturskader inntreffer på andre steder og til andre tider av året enn det som før var vanlig.

Klimaprofilen for Buskerud utarbeidet av Norsk klimaservicesenter i 2017 gir et kortfattet sammendrag av klimaet, forventede klimaendringer og klimautfordringer i fylket. I Buskerud forventes det i årene fremover en økt sannsynlighet for at episoder med kraftig nedbør øker vesentlig både i intensitet og i hyppighet. Dette vil også føre til mer overvann. Det forventes flere og større regnflommer, og det forventes økt fare for jord-, flom- og sørpeskred som følge av økte nedbørsmengder.

I Buskerud forventes det små endringer i sommernedbør. Høyere temperatur og økt fordamping kan derfor gi økt fare for tørke. Med et varmere og våtere klima vil det oftere falle regn på snødekket underlag. Dette kan redusere faren for tørrsnøskred og øke faren for våtsnø-skred i skredutsatte områder

I Buskerud vil snøsmelteflommene komme stadig tidligere på året og bli mindre mot slutten av århundret.

Uten gode forberedelser kan klimaendringene få store konsekvenser for samfunnets sårbarhet og kritiske samfunnsfunksjoner.

For å forebygge mot naturfarer, er det viktig at vi gjør gode ROS-analyser, som sammen med annen informasjon, gir et godt kunnskapsgrunnlag for vurderinger av tiltak.

Helhetlig forvaltning av nedbørsfelt skal legges til grunn for utvikling i kommunen.

4.8 Naturmangfold, kultur og friluftsliv

Store deler av arealet i Rollag kommune er fjell og utmark med stor grad av variasjon i tilretteleggingsgraden. Disse områdene er viktige i flere sammenhenger, både i forhold til næringsutvikling, friluftsliv og naturmangfold. Deler av Trillemarka naturreservat ligger i Rollag kommune er Norges største skogsreservat og ligger i kommunen.

Det er i dag 2260 fritidsboliger (SSB 2020) i Rollag kommune hvor den største konsentrasjonen av fritidsboligene ligger på Vegglifjell. Vegglifjell er en av innfallsportene til Hardangervidda.

Fjellområdene brukes aktivt av både som dagsturområde og som flerdagersområde. Det er gjennomført en grov kartlegging av friluftsområder i Rollag kommune fra lekeplasser og badeplasser i nærmiljøet til store skog/ fjellområder med tilrettelegging.

Som grunnlag for eventuell videreutvikling av områder for fritidsbebyggelse er det behov for å vurdere omfang av kartlegging av naturmangfold. Dette gjelder også i forhold til utfordringer knyttet til friluftsliv, landskap og press på naturområder.

Det er i dag 4 registrerte områder for masseuttak i Rollag kommune. For å sikre tilgangen framover bør det utarbeides en oversikt over behovet for mineralske ressurser. Tilgangen til og behovet for byggeråstoff bør sees i et regionalt perspektiv.

4.9 Kommuneplanens arealdel

Overordna mål og strategier i kommuneplanens samfunnsdel legges til grunn for utforming av kommuneplanens arealdel.

I kommuneplanens arealdel fastsetter kommunestyret hva som er tillatt arealbruk, og hvilke restriksjoner som gjelder i planområdet gjennom arealformål, hensynssoner og planbestemmelser og retningslinjer.

Formål i kommuneplanens arealdel:

1. Bebyggelse og anlegg
2. Samferdselsanlegg og teknisk infrastruktur
3. Grønnstruktur
4. Forsvaret
5. Landbruks-, natur- og friliftsformål
   Underformål:
   a. Areal for nødvendige tiltak for landbruk og reindrift og gårdstilknyttet næringsvirksomhet basert på gårdens ressursgrunnlag,
   b. Areal for spredt bolig-, fritids- eller næringsbebyggelse mv.
6. Bruk og vern av sjø og vassdrag, med tilhørende strandsone

4.10 FNs bærekraftmål

Rollag kommune vil, i samarbeid med innbyggere og andre aktører prioritere hvilke av de 17 bærekraftmålene som er viktigst for Rollag kommune og hvordan bærekraftmålene sammen med satsningsområdene kan brukes inn i arbeide med å utforme målsetninger og strategier for Rollag kommune.

5 Prosess

5.1 Organisering

- **Kommunestyret** vedtar planprogram og kommuneplan
- **Formannskapet** er politisk styringsgruppe og legger planforslag fram for kommunestyret
- Administrativt har **rådmannen** det overordna ansvaret.
- **Administrativ arbeidsgruppe** ledet av rådmann med enhetsledere samt omstillingsleder, pedagogisk konsulent og prosjektleder for kommuneplanprosessen

5.2 Medvirkning

Aktuelle arena for medvirkning:

- «Bygdeutvalg/ lokalsamfunnsutvalg»
- Hyttebeboere
- Næringslivet – egen møtearena
- Ungdomsrådet
- Lag og organisasjoner
- Ansatte i Rollag kommune
- Temamøter
- Digitale medier

5.3 Fremdriftsplan

Oppstart og planprogram på høring …	3. september 2020 – 6 ukers høring
Høringsfrist ……	20. oktober 2020
Vedtak planprogram ……..	Desember 2020 (formannskapet november)
Arbeid med planutkast ……	August 2020 – mars 2021
Åpne møter ……	November 2020 – februar 2021 (avhengig av grad av medvirkning)
Medvirkning ……..	November 2020 – februar 2021
Planforum ……..	2021
Politisk behandling av utkast ……..	April 2021
Formannskapet	
Kommunestyret	
Høring minimum 6 uker ……	Juni 2021
Etterarbeid ……	Juli-august 2021
Vedtak kommunestyret ……	September-oktober 2021